

AIV-advies kernwapens houdt vast aan status-quo, biedt geen nieuwe oplossingen voor ontwapening

Op 31 januari publiceerde de AIV haar rapport over de toekomstige rol van kernwapens, nadat de regering in maart 2018 opdracht had gegeven tot het schrijven van een advies. Het rapport van de AIV biedt geen nieuwe ideeën om tot nucleaire ontwapening te komen, en geeft geen overtuigende antwoorden op de in de adviesopdracht geformuleerde vragen.

1. Nucleaire onwapening

- Het rapport bevat geen nieuwe suggesties of ideeën om nucleaire ontwapening te bevorderen. In plaats daarvan suggereert het rapport dat de nieuwe initiatieven die wel zijn ontwikkeld om de legitimiteit van kernwapens te verminderen, waaronder specifiek het VN-Kernwapenverbod, het Non-Proliferatieverdrag (NPV) ondermijnen. Het rapport erkent tegelijkertijd dat de kernwapenstaten hun arsenalen niet hebben ontwapend onder het NPV. Het biedt echter geen suggesties of ideeën om wel te komen tot het naleven van deze juridisch bindende verplichting van het Verdrag.
- Een van de aanbevelingen van het rapport is dat Nederland een VN-commissie zou kunnen initiëren die overleg tussen nucleaire staten bevordert. Er zijn in het verleden al eerder zulke commissies ingesteld, waaronder de Canberra Commissie (1996) en de Weapons of Mass Destruction Commissie onder leiding van Blix (2005). De AIV gaat niet in op de vraag hoe een nieuwe commissie positieve resultaten zou kunnen bereiken. Een logischere eerste stap zou zijn dat er meer aandacht zou moeten worden gegeven aan de uitkomsten van de voorgaande commissies, zoals bijvoorbeeld de aanbeveling van de commissie Blix om alle massavernietigingswapens op dezelfde manier te behandelen.
- Het rapport erkent de verschrikkelijke humanitaire gevolgen van ieder gebruik van kernwapens en lijkt te suggereren dat de Nederlandse regering zich sterker zou kunnen inzetten voor ontwapeningseducatie. Een logische aanbeveling zou daarom kunnen zijn dat de Nederlandse regering zich inspant om een internationale commissie op te zetten die zou kijken naar de humanitaire gevolgen van kernwapens.
- Het rapport adviseert niet om het VN-Kernwapenverbod te tekenen en stelt dat het VN-Kernwapenverbod het NPV ondermijnt en niet verenigbaar is met Nederlandse verplichtingen binnen de NAVO. Het rapport negeert echter de juridische analyses van het VN-Kernwapenverbod die aantonen dat deze interpretatie onjuist is.¹ Bovendien wordt niet ingegaan op de recente brief van Minister Blok over de uitvoering van de Motie Voordewind over draagvlak voor het VN-verdrag inzake kernwapenverbod, waarin wordt gesteld dat er geen juridische belemmeringen zijn voor Nederland om het VN-Kernwapenverbod te ondertekenen.² Dit houdt ook in dat er geen juridische obstakels zijn om de nucleaire taak te beëindigen.

2. Nederlandse nucleaire taak

- Het rapport doet de aanbeveling dat Nederland haar nucleaire taak moet behouden. Een van de belangrijkste argumenten om tot deze aanbeveling te komen, is dat volgens het rapport de nucleaire taak Nederland meer invloed geeft op het nucleaire beleid van de Verenigde Staten. Het rapport presenteert echter geen overtuigend bewijs dat dit inderdaad het geval is.

¹ Stuart Casey-Maslen (2019) "The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: a Commentary", Oxford University Press, pagina 257.

² Kamerbrief over motie Voordewind over draagvlak voor het kernwapenverbod, 30 januari 2019, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/01/30/kamerbrief-over-motie-voordewind-over-draagvlak-voor-het-kernwapenverbod>

- Er is wel publiekelijk beschikbaar bewijs dat laat zien dat de aanwezigheid van Amerikaanse tactische kernwapens in Europa geen militair nut heeft, terwijl ze wél het risico verhogen op nucleaire incidenten, blunders of terroristische incidenten.³
- Het rapport besteedt ook geen aandacht aan het verhoogde risico specifiek voor Nederlandse burgers door de aanwezigheid van de Amerikaanse kernwapens. In het geval van een nucleair conflict zou het zeer waarschijnlijk zijn dat de tegenstander 'second strike capabilities' zou willen uitschakelen, en gegeven het publieke geheim over waar de kernwapens in Nederland gestationeerd zijn, zorgt het voorzetten van de nucleaire taak voor een verhoogd risico voor Nederlandse burgers, speciaal in Brabant.
- Het rapport stelt dat de gemoderniseerde variant van de B61, de B61-12, opties heeft die de bom nauwkeuriger maken. Daarmee beschikken deze bommen dus over nieuwe capaciteiten. De AIV leek zich er niet van bewust dat het niet de mening is van de Nederlandse regering dat de B61-12 over nieuwe capaciteiten beschikt. Door de nieuwe capaciteiten is er sprake van een nieuw type kernwapen. De plaatsing hiervan in Nederland zou (deze keer wel) democratisch plaats moeten vinden dus middels een volwaardige parlementair proces van besluitvorming.

3. Nucleaire afschrikking

- Het rapport stelt dat kernwapens een (psychologische) drempel opwerpen tegen agressie, en als laatste toevlucht dienen voor staten die bedreigd worden om een overweldigende aanval te voorkomen. Deze stelling wordt echter niet onderbouwd, terwijl de wetenschappelijke bewijsvoering rond dit principe van nucleaire afschrikking problematisch is: alhoewel er tijdens de Koude Oorlog calamiteitenplannen waren aan beide kanten, is er maar heel weinig bewijs dat aantoonde dat de Verenigde Staten of de Sovjet Unie daadwerkelijk op het punt hebben gestaan om een agressieve oorlog te beginnen tegen de ander. Er is al helemaal geen bewijs dat er ooit een besluit is geweest zo'n plan uit te voeren, die toen is tegengehouden door de dreiging met een kernaanval.⁴
- Het rapport stelt daarnaast *'Kernwapens dienen sinds de Tweede Wereldoorlog mede om een (psychologische) drempel op te werpen tegen agressie door een strategische rivaal, en als laatste toevlucht voor staten die zich bedreigd weten om een overweldigende aanval te kunnen voorkomen, weerstaan of beëindigen'*. Het lijkt daarmee te suggereren dat het Noord-Koreaanse kernwapenprogramma legitiem is, gezien de dreiging voor het voortbestaan van het regime van Kim-Jong UN, en dat de Syrische president Assad legitiem kernwapens had kunnen inzetten, als hij ze zou hebben gehad, toen het voortbestaan van zijn regime werd bedreigd.
- Het rapport suggereert dat Nederland een agenda voor nucleaire ontwapening zou moeten formuleren die niet gebaseerd is op de status quo, zoals het in de adviesaanvraag ook was gevraagd te doen. Het rapport gaat niet in op de vraag hoe die nieuwe agenda voor nucleaire ontwapening er volgens de AIV uit moeten zien en uit welke onderdelen die zou moeten bestaan. Bovendien zijn veel van de aanbevelingen van het rapport er juist op gericht de status quo te behouden.

4. Gebruik van kernwapens

- De commissie suggereert dat gebruik van kernwapens van geval tot geval moeten worden gezien, en in bepaalde omstandigheden in overeenstemming zou kunnen zijn met Internationaal Humanitair Recht. Dit zou volgens het rapport onder andere het geval kunnen zijn bij de inzet van een relatief klein wapen ver buiten bewoond gebied, op volle zee of in een woestijngebied. Het rapport negeert dat de scenario's voor mogelijk gebruik van kernwapens in overeenstemming met Internationaal Humanitair Recht die het in het rapport uiteenzet, al in 2013 door het Internationaal Comité van het Rode Kruis (ICRC) zijn verworpen omdat er significante zorgen zijn over de radiologische besmetting van het milieu en de impact van de vrijkomende straling op combattanten. Het rapport

³ Building a Safe, Secure, and Credible NATO Nuclear Posture', pag. 1, 4, NTI (2018) https://www.nti.org/media/documents/NTI_NATO_RPT_Web.pdf

⁴ The Myth of Nuclear Deterrence, Ward Wilson (2008) https://www.nonproliferation.org/wp-content/uploads/npr/153_wilson.pdf

gaat ook niet in op de humanitaire gevolgen van het historische gebruik van kernwapens in tests in woestijngebieden, waaronder in Noord-Afrika en Oceanië.

- Als de commissie inderdaad gelooft dat er niet of nauwelijks situaties en locaties denkbaar zijn waar de inzet van kernwapens niet in strijd zou zijn met Internationaal Humanitair Recht, dan is het curieus dat de aanbeveling van het rapport juist dan om het huidige beleid, dat Nederland medeplichtig zou maken aan het gebruik van kernwapens, voort te zetten in plaats van beleid aan te bevelen dat ieder gebruik van kernwapens afwijst.

5. Overige

- Het rapport is gebaseerd op een foutieve interpretatie van het Humanitair Oorlogsrecht (HOR). Het rapport stelt onder andere dat het HOR geen specifieke wapens verbiedt. De algemeen geaccepteerde interpretatie van HOR is dat wapenverdragen, zoals het Chemische Wapenverdrag, onderdeel zijn van HOR.
- De AIV werd door de regering in maart 2018 gevraagd om advies uit te brengen over de toekomstige rol van kernwapens. In de adviesaanvraag werden zes specifieke vragen gesteld. Het rapport adresseert echter niet al deze vragen op een even grondige manier. Er lijkt bijvoorbeeld geen enkele aanbeveling te zijn die opgenomen die ingaat op vraag 1.⁵
- Het rapport lijkt te suggereren dat sommige kernwapens kosteneffectief zouden zijn, maar maakt niet duidelijk op basis van welke gegevens en onder welke criteria deze kosten-baten analyse is gedaan. Gegeven de post-conflict kosten, de langetermijneffecten van radioactieve fallout, het feit dat het ontploffen van een klein kernwapen op grond niveau in een stad zou leiden tot tenminste 60.000 doden⁶ en het feit dat de Amerikaanse overheid momenteel ongeveer US\$70.000 per minuut uitgeeft aan het bestaande kernwapenarsenaal⁷, is het moeilijk voorstelbaar dat kernwapens daadwekelijk kosteneffectief zijn.

Over PAX

PAX staat voor vrede. Samen met mensen in conflictgebieden en betrokken burgers wereldwijd werkt PAX aan een menswaardige, democratische en vreedzame samenleving, overal in de wereld.

Voor meer informatie: www.paxvoorvrede.nl

Contact

Hugo van Halder
vanhalder@paxforpeace.nl
06-48981487

Contact

Krista van Velzen
vanvelzen@paxforpeace.nl
06-53220409

⁵ Hoe beoordeelt de Adviesraad de nucleaire veiligheidscontext van de NAVO, mede gezien de geopolitieke, doctrinaire en technologische veranderingen in de Euro-Atlantische regio en daarbuiten? Hoe beoordeelt de Adviesraad specifiek de gevolgen voor de NAVO van de nucleaire en ballistische ontwikkelingen in Rusland? Wat zijn hiernaast de gevolgen van de nucleaire aspiraties van en ontwikkelingen in Noord-Korea, Iran en eventueel andere landen? Welke rol spelen niet-statelijke actoren in deze veiligheidscontext?

⁶ PAX (2014) "The Rotterdam Blast", <https://www.paxvoorvrede.nl/media/files/the-rotterdam-blast-rapportonlineversion.pdf>

⁷ "U.S. Strategic Nuclear Forces: Background, Developments, and Issues", Updated 21 November 2018, Amy Woolf, Congressional Research Service, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/RL/RL33640>